

א. רבה שאל לרב הונא: הרואה קרי בקיסם, האם טמא אם לאו (ממנו – עד שיצא מבשרו ולא בקיסם). ואמר לו: אף כשיצא מעצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה, הלכך אינו טמא (פרש"י, כיון שהכניס קיסם הרי נפחת שיעור חתימת פי האמה. והתוס' פרשו שאמנם יכול לראות הרבה בקיסם אך משום שאינו נוגע בפי האמה מבחוץ לכך טהור).

מבואר בגמרא שאם נוקטים שבעל קרי מטמא בראיה ולא במגע, יתכן ואף בקיסם טמא (לפרש"י, משום שאין צריך שיעור חתימת פי האמה. ולפתוס' משום שא"צ מגע).

להלכה אנו נוקטים שהרואה קרי מטמא בכל שהוא (רמב"ם הל' אבות הטומאה ה,א). ולפי"ז לפרש"י הרואה קרי בקיסם – טמא, שהרי אין צריך שיעור ומוכה שטמא משום ראייה. אבל לפרוש התוס' (ולחכס"מ משמע שכן היא גם דעת הרמב"ם) טהור כדברי רב הונא, שצריך שיגע בחתימת פי האמה אך ע"י קיסם שלא נגע טהור (עפ"י לקוטי הלכות).

ב. הוכיחו מדברי רב הונא שבעל קרי מטמא משום שנוגע בקרי. ואעפ"כ זב שראה קרי סותר ספירתו [ואינו דומה לזב הנוגע בקרי או בשאר טומאות שאינו סותר] – משום צחצוחי זיבה המעורבת בשכבת זרע.

א. לפרש"י והראב"ד (אבה"ט ה,א) משמע שאם מטמא משום מגע – אינו טמא אלא בשיעור חתימת פי האמה, כמו שמצינו בשאר טומאות מגע להצריך שיעור. ואם משום ראייה – אין צריך שיעור, כנדה.

והתוס' חולקים וסוברים שיתכן וצריך שיעור אף אם משום ראייה – שהוקש לזב נלדברי הר"ן מב: מחלוקת הסוגיות בדבר זה, ויתכן שא"צ שיעור ואעפ"כ מטמא משום מגע, אבל צריך שיגע מבחוץ בקרי, ונפקא מינה שאם ראה ע"י קיסם אין כאן נגיעה וטהור.

ולפי מה שאנו נוקטים להלכה שהרואה קרי מטמא בכל שהוא, הרי לפרש"י מוכח שבעל קרי מטמא משום ראייה ודלא כרב הונא, ואילו לפרוש התוס' נשארים דבר רב הונא להלכה שטמא משום מגע, וכנ"ל.

ב. מבואר בכמה משניות שהקרי הוא אב-הטומאה אבל בעל קרי אינו אלא כראשון. ושמא אפילו אם נקוט שטמא משום 'רואה', אינו אב הטומאה, מדרשה כלשהי (עפ"י תוס'. יש להעיר שבפירוש הר"ש כלים משמע שאין הדבר פשוט לו, ויתכן שאם טמא משום 'רואה' הוי אב הטומאה).

ג. הרואה קרי בימי ספירתו לזובו – סותר יום אחד (זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע – מה זיבה סותרת אף שכבת זרע סותרת, אבל אינה סותרת שבעה ימים כזיבה אלא יום אחד – לטמאה בה – כימי טומאה שנאמר בה. ואעפ"י שמעורבת בה צחצוחי זיבה, גזרת הכתוב היא שזיבה המעורבת בשכ"ז אינה סותרת אלא יום אחד).

מג. דם יבש, האם מטמא משום נדה?

דם נדה שיצא כשהוא לח ונתיבש – מטמא [אפילו כשיישרה לא יחזור לכמות שהיה. ע' להלן נד]. ואפילו יצא יבש מלכתחילה, הוכיח רבי אלעזר שטמא שהרי המפלת כמין עפר, אם נמוח – טמאה [אבל כשלא נימוח בריה בפני עצמה היא ולא דם].

דפים כב – כג

מד. האם דורשים בגזרה שוה כאשר שני הכתובים או אחד מהם נצרכים לגופם ואינם מופנים?

גזרה שוה המופנית משני צדדים – לדברי הכל למדים ואין משיבים עליה. מופנית מצד אחד; לדברי רבי ישמעאל למדים ואין משיבים [ומ"מ ג"ש המופנית משני צדדים עדיפה, שאם יש שתי אפשרויות ללמוד ג"ש, למדים את המופנית משני צדדים ולא את המופנית מצד אחד], ולחכמים למדים ומשיבים.

גרסת התוס' בנויר (מח: ד"ה ולאחותו) שלרבי ישמעאל למדים ומשיבים. שאינה מופנית כל עיקר; רב יהודה אמר שמואל: אין למדים ממנה. ורב אחא בנו של רבא שנה משום רבי אלעזר: למדים ומשיבים [ומ"מ ג"ש המופנית מצד אחד עדיפה אפילו לחכמים, שאם יש שתי אפשרויות ללמוד ג"ש, ואין על אף אחד מהם פירכה – למדים את זו המופנית].

א. שינוי לשון הריהי כהפנאה לדון הימנה בגזרה שוה (עפ"י סנהדרין מ: סוטה טז:).

ב. שתי תיבות [שעניינם אחד. יבין שמועה קב] המופנות בצד אחד של הגזרה – שוה – הרי זו כגזרה

שוה המופנית משני צדדים, כאילו הבאנו תיבה אחת מהן לצד השני (עפ"י יבמות ע:).

ג. ישנן גזרות שוות שנתקבלו להידרש במקום מסוים, והן נדרשות אפילו ללא הפנאה כלל (עפ"י ריטב"א ב"מ מא סע"ב).

ד. גם כשלמדים ומשיבים בגזרה שוה, אין משיבים בפירכא כלשהי [כמו במה מצינו] (ע' בחדושי

הר"ן שבת סד. בשם רא"ה, ומהרש"א שם. וכן משמע, שאל"כ בכל גזרה שוה שאינה מופנית מדוע אין

למדים עכ"פ במה מצינו – אלא ודאי שיש שום פירכא כלדהו שא"א ללמוד בבנין אב, ואעפ"כ במופנה למדים).

דף כג

מה. א. המפלת כמין בהמה חיה ועוף, האם דינה כמפלת ולד אדם? ומה הדין בדומה לאדם במקצת אבריים? ב. צורת ולד אדם או דמות יונה במעי בהמה, מהן באכילה?

א. המפלת מין בהמה חיה ועוף, בין טמאים בין טהורים; אם זכר – תשב לזכר. ואם נקבה – תשב לנקבה. ואם אין ידוע – תשב לזכר ולנקבה. דברי רבי מאיר. ואעפ"י שאין ולד זה בן קיימא, הואיל ובמינו מתקיים (רב יהודה אמר רב. – להוציא חתיכה או גוף חסר. עתוס'). וחכמים אומרים: כל שאין בו מצורת אדם אינו ולד.

בטעמו של ר"מ נחלקו אמוראים; משום שנאמרה 'יצירה' בחיה ובהמה כבאדם (שמואל; ר"ח בר אבא בשם רבי יוחנן); מפני שעניניהם דומות [בעיגול השחור] לשל אדם (רבב"ח בשם ריו"ח). ולפי טעם זה צריך להיות שהמפלת דמות נחש טמאה לר"מ משום לידה; טעם נוסף, מפני שעניניהם הולכות לפניו, כשל אדם (רבי ינאי). לפי טעם זה לא נחלק רבי מאיר בעופות אלא בכוס וינשוף / תנשמת (עתוס; ספר הישר מח) שעניניהן מלפנים, אבל בשאר עופות – טהורה.

לפי אפשרות אחת בפירוש הברייתא, המפלת עוף שיש לו לסתות כאדם, כגון כוס וינשוף, יתכן שטמאה אף לחכמים (רב אחא בריה דרב איקא).

גופו תייש ופניו אדם – אדם [אפילו לחכמים]. גופו אדם ופניו תייש – ולא כלום [אפילו לרבי מאיר] (רב ירמיה בר אבא אמר רב).

א. לפירוש הרמב"ן ועוד [דלא כתוס'], לשיטת רב ירמיה בר אבא אמר רב, לא דיבר רבי מאיר

כלל על מפלת בהמה, שודאי אין זה ולד, רק במפלת דמות אדם שחלק מאברי פניו דומים לאברי בהמה, בזה אמר ר"מ שטמאה.

ולפירוש זה מבואר שלשמואל ורבי יוחנן הסוברים שר"מ דיבר בדמות בהמה, כל שכן כשגופו אדם ופניו כבהמה שולד הוא לרבי מאיר.

ב. הלכה כחכמים, שרק אם פניו כפני אדם הרי זה ולד. ומשמע מסתימת דברי הרמב"ם (איט"ב יח), שבכל מיני עופות טהורה, אף אלו שעניניהם מלפנים ויש להן לסתות כשל אדם [ודברי רב אחא בריה דרב איקא, דיחוי בעלמא הם] (עפ"י לקוטי הלכות. וכן שמואל אינו סובר כרב אחא – כמוש"כ התוס' להלן כד:). ואולם הר"ן צדד שאין זה דיחוי בעלמא (ועחזו"א קי, ט).
ג. יש מי שכתב שלא אמרו שאם פניו כפני בהמה אינו ולד אלא לענין טומאת לידה אבל לשאר דברים הריהו נחשב כאדם ואסור לחבול בו ולהזיקו (עפ"י תשובה מאהבה ח"א נג).
פניו כפני אדם בחלקו – מחלוקת; יש אומרים שלחכמים אינו ולד עד שיהא כל צורת הפנים כאדם, דהיינו המצח הגבינים העינים הלסתות וגבות הזקן, להוציא צורת האזנים (והפה והאף. רמב"ם) שאינה משנה, ולר"מ אפילו נברא בעין אחת כבהמה – הרי זה ולד (ר' ירמיה בר אבא בשם רב ורבי יוחנן). ויש אומרים שלחכמים צריך שיהא חצי פנים כאדם, מצח וגבה ועין ולסת וגבת זקן [ואין האזניים בכלל], ולרבי מאיר די בעין אחת או בלסת אחד הדומה לאדם (רבא אמר חסא, וכן שנו בבביתא).
א. כן פרש"י. ורבנו תם (בספר הישר קסד, ומובא בתוס'. וכן נקט הריטב"א) פרש שלדעה השניה לר"מ צריך שיהיו כל פניו כאדם [או לגמרי כבהמה], ולחכמים די בחצי הדומה לאדם דהיינו עין אחת, לסת וכו'. [וגם לדעה זו, לפי האבעית אימא' אינו צריך שיהא לגמרי ממש כאדם, אלא אף אם אבר אחד כבהמה אינו מגרע. עריטב"א].
ב. הרמב"ם (איט"ב יט) פסק כרבי יוחנן שצריך שיהא דומה לצורת אדם בכל הפנים. והרשב"א (ע' ב"י קצד; מ"מ שם) פסק כרבא בשם חסא, שאפילו בחצי פנים.
כמובא לעיל, יש אומרים שבזמן הזה איננו בקיאים בדבר, וטמאה משום לידה בכל אופן. ויש חולקים (ע' מגיד משנה וקספ משנה הל' איסורי ביאה יח; יו"ד קצד, ג. וע' באריכות רבה בחזו"א קי).

אמר רבא: נברא בעין אחת, בירך אחת; מן הצד – אמו טמאה לידה. באמצע – אמו טהורה. ושטו נקוב – טמאה (שסובר טרפה חיה. רש"י ותוס'). ושטו אטום – טהורה.
א. רש"י ותוס' פירשו שרבא סובר טרפה חיה ולכך ושטו נקוב – טמאה. ויש אומרים שאף אם טרפה אינה חיה – טמאה (עפ"י רשב"א ועוד. ובלקוטי הלכות נקט כן גם בדעת הרמב"ם. ואולם בכס"מ (איט"ב י, יא) צדד בדעת הרמב"ם כרש"י ותוס').
ב. יש גורסים מן הצד טהורה ובאמצע טמאה. על כן יש להחמיר בשניהם (עפ"י רשב"א. וכ"ג הראב"ד. וע"ע ערוך לנר).

המפלת גוש, וכן המפלת רוח – אינה טמאה לידה.
המפלת כמין סנדל, או שליה, או שפיר מרוקם (- עור בדפוס הולד שאבריו ניכרים קצת), – הרי זה 'ולד', והבא אחריו אינו בכור לכהן וע"ע להלן כד-כו.
דין ולד היוצא מחותך – להלן כט.

ב. דמות אדם במעי בהמה; שאל רב אדא בר אהבה לאביי האם לרבי מאיר נידון כבהמה ומותר באכילה אם לאו.

משמע מרש"י, וכן נקטו בתוס' בתחילת דבריהם, וכ"כ הרי"ד, שלחכמים ודאי אסור באכילה, כיון שלדעתם אין הולכים אחר האם אלא אחר הולד והרי אינו כבהמה. אבל בתירוץ שני כתבו התוס' לפרש שלחכמים ודאי מותרת, שאינו נקרא 'ולד' [אך נראה לכאורה שכל זה בשאלה, אבל לפי מה שהביאו מריו"ח לאסור דמות יונה אף לחכמים, כל שכן בדמות אדם].

השוחט את הבהמה ומצא בה דמות יונה – אסורה באכילה (רבי יוחנן). [ואין ראייה לאסור דמות אדם, כי אפשר דוקא יונה שאין לה פרסה כלל אסורה, אבל דמות אדם שיש לו פרסה, אעפ"י שהיא קלוטה ואינה סדוקה – כשרה].

דפים כג – כד

מו. המפלת את הבריות דלהלן, האם טמאה משום לידה?

- א. גוף אטום, בחלקו או בכולו.
- ב. גוף או ראש שאין בהם חיתוך אברים; גוף שידי ורגליו יוצאות מכיוון אחד.
- ג. פניו טוחות או ממוסמסות.
- ד. בריה שיש לה שני גבים ושתי שדראות.
- ה. דמות לילית.
- ו. כמין נחש.

א. המפלת גוף אטום – אין אמו טמאה לידה. ואיזהו גוף אטום, רבי אומר: כדי שינטל מן החי וימות. וכמה? רבי זכאי אומר: עד הארכובה (והארכובה בכלל, שסובר טרפה אינה חיה. רש"י). רבי ינאי אומר: עד לנקביו (ונקביו בכלל). רבי יוחנן אומר משום רבי יוסי בן יהושע: עד מקום טבורו. אמר רב פפא: מחלוקת מלמטה למעלה, אבל מלמעלה למטה (שנחתך מגולגלתו. רש"י) – אפילו כלשהו טהורה. וכן אמר רב גידל אמר רבי יוחנן: המפלת את שגולגלתו אטומה – אמו טהורה.

א. 'גולגולת אטומה' – יש מפרשים: סתומה, אבל חסרון בגולגולת אינו פוסל בכלשהו אעפ"י שעושהו טריפה (ערמב"ן ור"ן). ויש אומרים שגם חסרה בכלל אטומה (ערש"י ורמב"ם איסור"ב י, יא) וכיון שמתחילת ברייתו הוא חסר, לכן אפילו בכלשהו אינו ולד, אעפ"י שלענין טריפות צריך כשיעור. או שמא 'כלשהו' לאו דוקא אלא דוקא בחסרון העושהו טריפה, והוא כשיעור סלע (עפ"י רמב"ן חולין מד. וע' בערו"ג שהשוה זאת לדין טרפה שצריך שיהסר בקרום העליון ואין די בגולגולת לבדה).

ב. כתבו ראשונים שבזמן הזה איננו בקיאים בצורות הולד, הלכך אפילו בגולגולת אטומה – טמאה לידה (עפ"י בעלי הגפש שער הפרישה; רשב"א – מובא בב"י קצד).
ג. המפלת תבנית יד או רגל, אם ניכר שלא נברא יותר – ודאי טהורה. ואם לא ניכר, או שניכר שהמותר נמחה כשפירש – טמאה, ואין חוששים שמא מגוף אטום באה (תוס' עפ"י הברייתא).

ב. שנה התנא לפני רב: המפלת בריית גוף שאינו חתוך ובריית ראש שאינו חתוך – אינה טמאה לידה (אשה כי תזריע וילדה... וביום השמיני ימול... – מי שראוי לברית שמונה [התוס' גרסו לברייתא נשמה], יצאו אלו).

המפלת כמין מוצא הדקל (שידיו ורגליו עולות ומתפצלות מהכתף, ומלמטה הוא בלא צורה) – אמו טהורה (רב גידל אמר רבי יוחנן).